

УДК 330.322:339.727.2

Свідер О.П.
кандидат економічних наук, старший викладач
Кам'янець-Подільського національного університету
імені Івана Огієнка

ВІДМІТНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ КАТЕГОРІЇ «ПРЯМІ ІНОЗЕМНІ ІНВЕСТИЦІЇ»

DISTINCTIVE CHARACTERISTICS CATEGORY OF «DIRECT FOREIGN INVESTMENTS»

АНОТАЦІЯ

У статті здійснено порівняльну характеристику підходів до визначення категорії «іноземні інвестиції» у вітчизняній та міжнародній практиці. Підходи проаналізовано за напрямками: макро-, мікроекономічний, інституційний. Охарактеризовано парадигми прямих іноземних інвестицій і систематизовано їх за хронологією. Особливості здійснення прямих іноземних інвестицій у вітчизняній практиці розглянуто з юридичної і економічної точок зору. Запропоновано авторське трактування категорії «прямі іноземні інвестиції».

Ключові слова: прямі іноземні інвестиції, макроекономічний аспект, інституційний аспект, мікроекономічний аспект, портфельні інвестиції.

АННОТАЦИЯ

В статье произведена сравнительная характеристика подходов к определению категории «прямые иностранные инвестиции» в отечественной и международной практике. Подходы проанализированы по направлениям: макро-, микроэкономическому, институциональному. Парадигмы прямых иностранных инвестиций охарактеризованы и систематизированы по хронологии. Особенности прямого иностранного инвестирования рассмотрены в отечественной практике с юридической и экономической точек зрения. Предложена авторская трактовка категории «прямые иностранные инвестиции».

Ключевые слова: прямые иностранные инвестиции, макроэкономический аспект, институциональный аспект, микроэкономический аспект, портфельные инвестиции.

ANNOTATION

The article done comparative description of approaches to the definition of «foreign investment» in the domestic and international practice. These approaches are analyzed in three areas: macroeconomic, institutional, macroeconomic. Were characterized paradigms of foreign direct investment and were systematized them by chronology. Features of of foreign direct investment in domestic practice were considered with legal and economic points of view. Author's interpretation of the category of «foreign direct investment» was proposed.

Keywords: foreign direct investment, macroeconomic aspect, institutional aspect, microeconomic aspect portfolio investment.

Постановка проблеми. Зростання ролі прямих іноземних інвестицій у сучасних процесах глобалізації бізнес-простору, активної реалізації євро інтеграційної політики в Україні обумовлює науково-практичну необхідність дослідження еволюції діалектичного розвитку категорії «прямі іноземні інвестиції». Водночас, концептуальні підходи до трактування цієї актуальної категорії базуються на відмінних аспектах, що не забезпечує комплексного підходу до означення. Розбіжність також виявляється у вітчизняних та іноземних теоретичних підходах до аналізу прямих іноземних інвестицій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Інвестиційну привабливість підприємств досліджують П. Кочетов, О.М. Капітанець, С.Д. Федюніна, С.К. Реверчук, Н.Й. Реверчук, І.Г. Скоморович, С.М. Тесля, Н.І. Обушна вивчають теоретичні підходи до трактування категорії «іноземні інвестиції». Світовий досвід та стратегію залучення прямих іноземних інвестицій в економіку України перебуває в колі наукових інтересів Н.Д. Свірідової, Н.А. Хруща, І.Л. Сазонець, В.А. Федорової. Економічні та організаційно-правові аспекти іноземних інвестицій в Україні аналізують В.Г. Федоренко, Т.О. Проценко, В.В. Солдатенко, Д.В. Степанов, М.П. Денисенко.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Існуючі підходи до визначення відмінних властивостей категорії «прямі іноземні інвестиції» не забезпечують комплексної їх систематизації.

Формулювання цілей статті. Визначення відмінних характеристик категорії «прямі іноземні інвестиції».

Виклад основного матеріалу дослідження. Процес проведення порівняльної характеристики підходів до визначення сутності категорії «іноземні інвестиції» у вітчизняній і міжнародній практиці (табл. 1), доцільно систематизувати дані підходи у розрізі трьох ключових рівнів змістовної наповненості категорії «іноземні інвестиції»: макроекономічний; інституційний; мікроекономічний.

Макроекономічний підхід відображає узагальнені глобальні, міжнародні, національні тенденції процесу прямого іноземного інвестування. Джерелом інвестицій є надлишковий капітал, який формується за рахунок перевищення заощаджень над інвестиціями в країні. Для забезпечення стійкого економічного розвитку країни-експортера капіталу її чистий експорт товарів (послуг) повинен бути основою фінансування вивозу капіталу з країни, що свідчить про необхідність державного регулювання іноземних інвестицій. Макроекономічний аспект передбачає визначення сутності іноземних інвестицій як специфічної комбінації факторів виробництва (виробничих ресурсів), носіями якої є підприємства, що функціонують на міжнародних ринках. Серед основних при-

Таблиця 1

Порівняльна характеристика підходів до визначення сутності категорії «іноземні інвестиції» у вітчизняній та міжнародній практиці

	Автор визначення (офіційний підхід)	Визначення сутності поняття «іноземні інвестиції»
Макроекономічний аспект визначення іноземних інвестицій	Міжнародний валютний фонд (МВФ) Організація економічного співробітництва та розвитку	Інвестиції, що здійснюються за межами національних кордонів з метою розширення виробництва товарів і послуг, закупівлі товарів для імпорту в країну базування або експорту в треті країни. Ознакою прямих іноземних інвестицій є те, що інвестору належить управлінський контроль над підприємствами
	Організація промислового розвитку ООН	Чистий приток інвестицій з метою придбання довготермінового впливу на управління підприємством (10% від акцій або паїв з правом голосу або кількох голосів), яке знаходиться у країні, відмінній від держави-інвестора. Вони становлять суму інвестицій в акції, реінвестицію прибутків, інші довготермінові та деякі короткотермінові капітальні потоки
	Світова організація торгівлі (СОТ)	Вид інвестицій, за якого інвестор-резидент однієї країни (країни-господаря) розміщує свої активи в межах іншої країни (країна-реципієнт) за умови отримання (збереження) контролю над цими активами
	С. Хаймер	Термін, що описує операцію отримання за кордоном фізичних активів, за якої поточний контроль залишається у багатонаціональної компанії у неї на батьківщині. Тобто ключовим елементом прямих іноземних інвестицій є контроль
	Дж. Даннінг	Інвестиції, які здійснюються поза межами країни базування, але всередині компанії-інвестора. Контроль за ресурсами, що переводяться, залишається в інвестора. Вони складаються з набору активів та проміжних продуктів, таких, як капітал, технологія, вміння та знання у галузі управління, доступ до ринків та підприємливість
	Н.Н. Вознесенська	Елемент сукупних інвестицій і відповідно сукупного попиту, який бере участь у формуванні макроекономічної рівноваги у відкритій економіці
	А. Киреев	Вкладення капіталу з метою придбання довготермінового економічного інтересу в країні, вкладення капіталу, що забезпечує контроль іноземного інвестора над об'єктом розміщення капіталу
	Закон України «Про режим прямого іноземного інвестування»	Цінності, що вкладаються іноземними інвесторами в об'єкти інвестиційної діяльності відповідно до законодавства України з метою отримання прибутку або досягнення соціального ефекту
	О.І. Рогач	Реальні капіталовкладення в підприємства, землю, обладнання, технологію або послуги, що створюють матеріальну базу для розширення бізнесу за національні кордони країни-базування
С.М. Тесля	Материнські і не материнські капітали, які вкладають держава, компанія чи підприємець в інші підприємства за кордоном для отримання підприємницького прибутку за умови довготермінового економічного інтересу та наявності права брати участь в управлінських рішеннях	
Інституційний аспект визначення іноземних інвестицій	Н.А. Хрущ	Інвестиції іноземних юридичних та фізичних осіб, іноземних держав, міжнародних урядових та неурядових організацій на території конкретної країни
	А.В. Череп	Вкладення капіталу нерезидентами (юридичними або фізичними особами) в об'єкти (інструменти) інвестування даної країни
	К.С. Солонінко	Взаємодія учасників, що належать різним державам (резидентів та нерезидентів по відношенню до конкретної країни), і ними здійснюється експорт капіталу з країни-базування, яка є місцем переважного перебування інвестиційного суб'єкта
	А.Ю. Єгоров	Специфічний інститут економічної взаємодії між фірмою-виробником товарів (послуг) з однієї країни і їх споживачами (фірмами домогосподарствами) з іншої країни
	В.Г. Федоренко	Запозичені і кредитні ресурси міжнародних інвестиційних установ, закордонних корпорацій і фірм, спільних підприємств
Мікроекономічний аспект визначення іноземних інвестицій	Н.І. Обушна, Т.В. Мацибора	Вкладення капіталу в підприємство за кордоном, що забезпечує набуття довгострокового економічного інтересу через отримання інвестором контролю над об'єктом вкладення капіталу й передбачає одержання підприємницького прибутку (доходу) та/або ж досягнення соціального, інноваційного, екологічного та інших видів ефекту
	А.А. Пересада	Здійснюються без фінансових посередників у виробничі фонди з метою одержання доходу і участі в управлінні виробництвом. Іноді інвестор послідовно збільшує прямі інвестиції з метою заволодіння контрольним пакетом акцій (паїв)
	Л.Н. Павлова	Всі види майнових та інтелектуальних цінностей, які вкладаються іноземними інвесторами в об'єкти підприємницької та інших видів діяльності з метою отримання прибутку

В.В. Губський	Вкладення капіталу з метою отримання підприємницького прибутку (доходу) та вкладення, які зумовлені довготерміновим економічним інтересом і забезпечують контроль інвестора над об'єктом інвестування
В.А. Степаненко	Інвестиції, за яких зарубіжна компанія, яка їх здійснює, зберігає контроль над підприємством, в яке вони вкладені (наприклад, ТНК)
І.Л. Сазонець	Всі види цінностей, які вносяться іноземними інвесторами в об'єкти інвестиційної діяльності на території даної держави
Д.Г. Лук'яненко, Б.В. Губський, О.М. Мозговий	Вкладення в об'єкти інвестування, розміщені за територіальними межами даної країни. Іноземні інвестиції – це надходження інвестицій від іноземних інвесторів
А.Д. Євменов	Специфічна комбінація виробничих ресурсів (факторів виробництва), носієм якої виступають діючі на міжнародних ринках підприємства

Примітка. [] – систематизовано автором.

Джерело: побудовано на підставі [8, с. 11; 16, с. 104; 15; 11, с. 133; 9, с. 20; 14, с. 38; 10, с. 55; 4, с. 10; 6, с. 7; 13, с. 11; 12, с. 7; 2].

чин здійснення іноземних інвестицій, згідно з даним підходом, виділяють коливання цін на фактори виробництва, передусім ціни на капітал (відсоткової ставки); відмінності між країнами щодо ефективності капіталу тощо. Згідно з макроекономічним підходом іноземні інвестиції дозволяють забезпечити економічне зростання країни-імпортера та країни-експортера інвестицій за рахунок досягнення ефективного міжнародного поділу праці, що складається завдяки міжнародному руху капіталу [6, с. 7].

У сучасній інституційній економіці іноземні інвестиції виконують роль специфічного інституту економічної взаємодії між фірмою-виробником (партнером) товарів (послуг) з однієї країни і їх споживачами (фірмами, домогосподарствами) з іншої країни. Так, специфічність даного інституту полягає у тому, що іноземні інвестиції заміщають експорт товарів (послуг) безпосереднім процесом виробництва в країні-імпортері блага фірмою-виробником, що передбачає формування відповідного механізму координації взаємодії

Таблиця 2

Генезис парадигм (теорій) прямих іноземних інвестицій

Парадигма (теорія)	Автори парадигми	Період	Проблематика парадигми (теорії)	Мотиви та причини здійснення прямих іноземних інвестицій
Ринкової недосконалості/ Ринкової влади/ Монополістичних переваг	С. Хаймер Ч. Кіндлбергер	1960 р. 1969 р.	Стратегічна поведінка підприємств і структура ринку Пояснення рішення підприємства інвестувати за кордон як стратегію капіталізувати свої специфічні переваги над конкурентами в іноземній країні	Недосконалість ринку. Використання та збереження специфічних або монополістичних переваг підприємства, а також небажання їх передачі шляхом ліцензування через потенційну небезпеку втрати переваг
Парадигма циклу міжнародного виробництва товару	Р. Вернон	1966 р.	Прямі іноземні інвестиції і зовнішня торгівля, шляхи впливу життєвого циклу товарів і технологій на міжнародний бізнес	Еволюція товару і технології його виготовлення Мотив продовження життя циклу товару задля зростання і збуту
Теорія транзакційних витрат/ Теорія інтерналізації	Р. Коуз Р. Кейвс П. Бакклі М. Кассой	1937 р. 1971 р. 1976 р. 1985 р.	Встановлення зв'язків між прямими іноземними інвестиціями підприємства та його внутрішньою організацією з метою створення внутрішнього ринку таким чином, щоб зменшити витрати всередині підприємства	Зменшення транзакційних витрат. Використання специфічних переваг фірми у формі вертикальної інтеграції, що передбачає нові види діяльності, які раніше проводили посередники, а відтепер під керівництвом фірми
Макроекономічна теорія прямих іноземних інвестицій	К. Коджіма Т. Озава	1970– 1980 рр.	Аналізування потоків прямих іноземних інвестицій на основі порівняльних переваг; вплив торгівельно-орієнтованих і антиторгівельно-орієнтованих інвестицій	Порівняльні переваги країни Прямі іноземні інвестиції повинні здійснюватись за принципом «доповнення порівняльних переваг», лише у цьому випадку спостерігатиметься позитивний ефект
Еклектична парадигма	Дж. Даннінг	1980– 1990 рр.	Аналізування трьох категорій – переваг власності, переваг розміщення, переваг інтерналізації в процесі здійснення прямих іноземних інвестицій	ОІ-переваги (О – переваги власності; L – переваги розміщення; I – переваги інтерналізації) Використання та посилення переваг власності, переваг розміщення та переваг інтерналізації

Джерело: побудовано на підставі [3, с. 35; 17]

між економічними суб'єктами, орієнтованого на ієрархічні структури. Слід значити, що предметом такої взаємодії є операції виробництва та постачання товару (послуги) [7, с. 8].

Мікроекономічний аспект визначення іноземних інвестицій ґрунтується на неокласичній теорії міжнародного руху капіталу. У рамках мікроекономічного підходу увага сфокусована на питаннях пояснення мотивації здійснення інвестицій через національні кордони з точки зору інвесторів та аналізі їх впливу на зростання підприємства.

Охарактеризуємо парадигми прямих іноземних інвестицій і систематизуємо їх у хронологічній формі (табл. 2).

За ознакою участі в інвестиційному процесі визначимо відмінні ознаки прямих іноземних інвестицій у порівнянні з портфельними (табл. 3).

Портфельні іноземні інвестиції здійснюються лише з метою отримання поточного прибутку і представлені, в основному, пакетами акцій (окремими акціями, іншими цінними паперами), на які припадає менше 10-25% власного капіталу підприємства. Однак, як справедливо зазначає Н.І. Обушна, такі відмінності між прямими та портфельними інвестиціями як об'єкти інвестування, тривалість,

фактори виробництва, які перетинають кордон, на сучасному етапі розвитку міжнародної економіки не є визначальними.

Важливою відмінною особливістю категорії «прямі іноземні інвестиції» від ряду інших економічних категорій (витрати, доходи, прибуток, кошти тощо) є наявність не лише виключно економічної, а й юридичної (правової) природи прямих іноземних інвестицій (рис. 1).

Проведений критичний аналіз підходів до трактування терміна «прямі іноземні інвестиції», дослідження генезису і характеристики парадигм є основою для обґрунтування власного підходу до визначення сутності категорії «прямі іноземні інвестиції».

Прямі іноземні інвестиції (ПІІ) – це один із основних стратегічних бізнес-інструментів інвестиційної діяльності іноземного інвестора, використання якого набуває різноманітних форм довгострокового вкладення капіталу для досягнення безпосереднього управлінського контролю (з часткою інвестора не менше 10% у статутному капіталі даного об'єкта) у системі менеджменту об'єкта інвестування в країні-реципієнті з метою забезпечення розширення і стійкого розвитку бізнесу іноземного інвестора

Таблиця 3

Порівняння економічної природи прямих і портфельних інвестицій

Ознака порівняння	Особливості економічної природи іноземних інвестицій	
	Прямі іноземні інвестиції	Портфельні іноземні інвестиції
Намір інвестора	Здійснення за кордоном підприємницької діяльності для отримання прибутку (доходу)	Переливання фінансових активів у міжнародному масштабі. Використання різниці процентних ставок чи відмінностей в оподаткуванні
Мета інвестування	Одержання підприємницького прибутку (доходу) і контролю над фірмою	Одержання прибутку на капітал (дивідендів), який би перевищував банківський відсоток
Об'єкт інвестування	Активи підприємства	Придбання лише цінних паперів
Наявність контролю над об'єктом	Передбачають отримання контролю над підприємством	Контроль відсутній
Тривалість здійснення	Мають довгостроковий характер	Часто є короткостроковими та спекулятивними
Рентабельність	Вища рентабельність, ніж у портфельних інвестицій, призводить до помітного відтоку прибутків до країни базування	Невисока рентабельність
Ліквідність	Є менш ліквідними (оскільки характеризуються матеріально-речовою структурою)	Є більш ліквідними в зв'язку з високою ліквідністю цінних паперів
Фактори виробництва, що перетинають кордон	Трансфер не лише грошових, а й матеріальних активів, методів управління та ведення бізнесу, технологій тощо	Фінансові вкладення у боргові зобов'язання або акції
Рівень поінформованості інвестора	Високий рівень поінформованості	Низький рівень поінформованості
Черговість надходження	У країнах з перехідною економікою (нові ринки) виступають як підготовча база для портфельних інвестицій	Скеровуються в ті країни (і відповідно підприємства), які вже прийняли значні обсяги прямих іноземних інвестицій
Ступінь впливу на економіку країни-реципієнта	Безпосередній і довготривалий вплив на економіку країни-реципієнта, оскільки передбачають участь у діяльності господарських об'єктів, повне або часткове їх придбання	Вплив є значно меншим, іноді справляють навіть негативний дестабілізуючий вплив на економіку країни-реципієнта внаслідок свого короткострокового і часто спекулятивного характеру
Сприяння зміні місця країни у міжнародному поділі праці	Сприяють зміні місця країни у міжнародному поділі праці; впливають на конкурентоспроможність національної економіки та зміну форм власності	Вплив незначний

Джерело: побудовано на підставі [8, с. 12–13]

та успішної реалізації двосторонніх економічних та інших очікуваних інтересів (інноваційного, соціального, екологічного тощо) у довгостроковій перспективі.

Запропонований підхід до трактування сутності категорії «прямі іноземні інвестиції» було обґрунтовано з урахуванням критерію комплексності, що дозволило представити особливості взаємозв'язку економічної та юридичної (правової) природи прямих іноземних інвестицій та мети процесу прямого іноземного інвестування

як ключового стратегічного бізнес-інструменту інвестиційної діяльності іноземного інвестора для досягнення ним домінуючого управлінського впливу над об'єктом інвестування з метою забезпечення розширення і стійкого розвитку бізнесу іноземного інвестора та успішної реалізації двосторонніх економічних та інших очікуваних інтересів (інноваційного, соціального, екологічного тощо) у довгостроковій перспективі.

Висновки. Детально розглянувши особливості характеристики макро-, мікроекономіч-

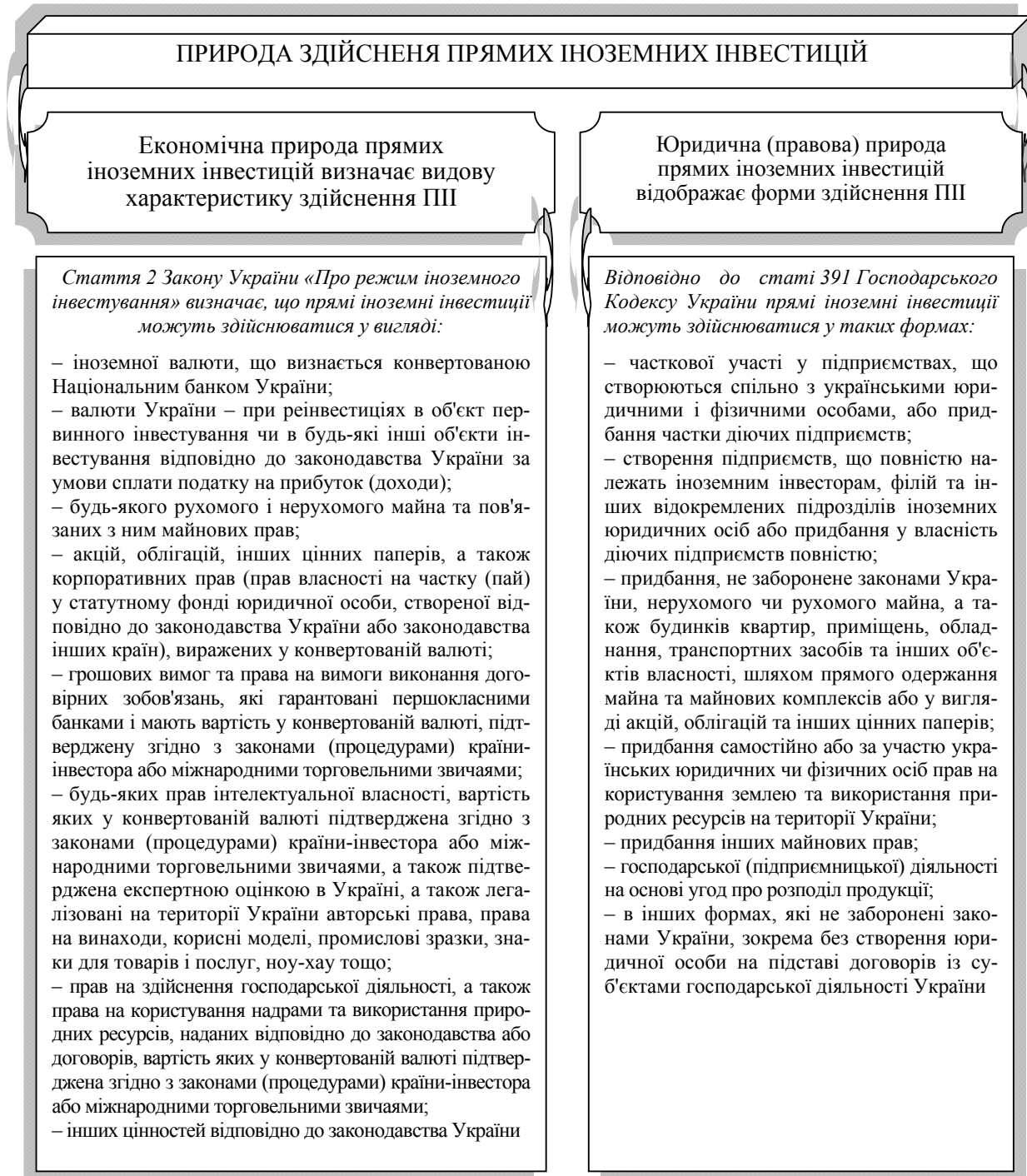

Рис. 1. Особливості природи здійснення прямих іноземних інвестицій у вітчизняній практиці
Джерело: побудовано на підставі [2; 1; 5]

них та інституційних рівнів змістовної наповненості категорії «іноземні інвестиції», отримано висновки:

1. З позицій макроекономічного аспекту визначення іноземних інвестицій прямі іноземні інвестиції являють собою конкретну форму потоку капіталу через державні кордони, з країни походження капіталу до приймаючої країни, що знаходить відображення у платіжному балансі. Так, у рамках даного підходу основними питаннями є дослідження потоків активів і капіталу, а також доходів для країни, які отримані від здійснених інвестицій, їх взаємозв'язок з міжнародною торгівлею, валютними курсами. До визначення іноземних інвестицій дані інвестиції є вигідними, передусім для країн-імпортерів, а мотиви самих інвесторів окреслюються дуже узагальнено, поверхнево, зокрема, як бажання підприємців здійснювати інвестиції за кордон для забезпечення зростання рентабельності їх діяльності.

2. На відміну від макроекономічного інституційний аспект визначення іноземних інвестицій, фокусує увагу на порівнянні ефективності різних інституційних механізмів реалізації економічних трансакцій на міжнародних ринках.

3. За умови використання мікроекономічного підходу до визначення сутності іноземних інвестицій, розглядаються наслідки операцій багатонаціональних компаній для інвесторів, для країни походження капіталу і приймаючої країни, а не інвестиційних потоків та активів як таких.

Охарактеризовано парадигми прямих іноземних інвестицій і систематизовано їх у хронологічній формі.

Порівняння характеристик прямих і портфельних іноземних інвестицій показало, що портфельні іноземні інвестиції не дозволяють забезпечити реального контролю інвестора над об'єктом інвестування.

Доведено, що важливою відмінною особливістю категорії «прямі іноземні інвестиції» від ряду інших є наявність не лише виключно економічної, а й юридичної (правової) природи прямих іноземних інвестицій.

Проведене дослідження уможливило формування авторського трактування категорії «прямі іноземні інвестиції». Прямі іноземні інвестиції – це один із основних стратегічних бізнес-інструментів інвестиційної діяльності іноземного інвестора, використання якого набуває різноманітних форм довгострокового вкладення капіталу для досягнення безпосереднього управлінського контролю (з часткою інвестора не менше 10% у статутному капіталі даного об'єкта) у системі менеджменту об'єкта інвестування в країні-реципієнті з метою забезпечення розширення і стійкого розвитку бізнесу іноземного інвестора та успішної реалізації двосторонніх економічних та інших очікуваних інтересів (інноваційного, соціального, екологічного тощо) у довгостроковій перспективі.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Господарський кодекс України [Електронний ресурс] : від 16.01.2003 р. № 436-IV : за станом на 15.01.2011 р. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/436-15>.
2. Про усунення дискримінації в оподаткуванні суб'єктів підприємницької діяльності, створених з використанням майна та коштів вітчизняного походження [Електронний ресурс] : Закон України від 17.02.2000 р. № 1457-III : за станом на 31.05.2005 р. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1457-14>.
3. Бирка М. І. Теоретико-методологічні підходи до аналізування прямих іноземних інвестицій в контексті їх залучення [Електронний ресурс] / М. І. Бирка // Вісник Національного Авіаційного Університету. – Режим доступу: <http://jrn1.nau.edu.ua/index.php/SR/article/viewFile/4701/4818>.
4. Вознесенская Н. Н. Иностранные инвестиции: Россия и мировой опыт [Текст] / Н. Н. Вознесенская / Ин-т государства и права РАН. – Москва : ИНФРА-М, 2001. – 213 с.
5. Денисенко М. П. Організаційно-економічний механізм інвестування [Текст] / М. П. Денисенко ; Наук.-дослід. екон. ін-т М-ва економіки та з питань європ. інтегр. – Київ : Наук. світ, 2001. – 414 с.
6. Евменов А. Д. Проблемы реформирования механизма инвестирования в условиях переходной экономики [Текст] / А. Д. Евменов ; РАН, Ин-т проблем регион. экономики. – Санкт-Петербург, 2011. – 140 с.
7. Егоров А. Институционализм. Инвестиционный потенциал: формирование и реализация [Текст] / А. Егоров. – Харьков, 2007. – 188 с.
8. Обушна Н. І. Економічна сутність прямих іноземних інвестицій та їх класифікація [Текст] / Н. І. Обушна // Реформування економічної системи України в контексті світового співробітництва : зб. тез доп. міжнар. наук.-практ. конф. (21 квітня 2011 р.). – Вінниця : ВТЕІ КНТЕУ, 2011. – Ч. 1. – С. 326-329.
9. Рогач О. І. Міжнародні інвестиції: теорія та практика бізнесу транснаціональних корпорацій [Текст] : підручник / О. І. Рогач. – Київ : Либідь, 2005. – 720 с.
10. Сазонець І. Л. Інвестування: міжнародний аспект [Текст] / І. Л. Сазонець, В. А. Федорова. – Київ : ЦУЛ, 2007. – 272 с.
11. Тесля С. М. Прямі іноземні інвестиції як економічна категорія, їх суть та класифікація [Текст] / С. М. Тесля // Науковий вісник НЛТУ України. – 2009. – Вип. 19 (3). – С. 131–139.
12. Економічні та організаційно-правові аспекти іноземних інвестицій в Україні [Текст] : монографія / В. Г. Федоренко, Т. О. Проценко, В. В. Солдатенко, Д. В. Степанов. – Ірпінь : Національна академія ДПС України, 2004. – 398 с.
13. Хрущ Н. А. Інвестиційна діяльність: сучасні стратегії та технології [Текст] / Н. А. Хрущ. – Хмельницький : ХНУ, 2004. – 309 с.
14. Череп А. В. Інвестознавство [Текст] / А. В. Череп. – Київ : Кондор, 2006. – 398 с.
15. Dunning J. H. Multinational Enterprises and the Global Economy [Text] / J. H. Dunning. – Wokingham : Addison-Wesley Publishing Company, 1993. – Chapter 3. – P. 687.
16. Hymer Stephen H. The International Operations of National Firms: A Study of Direct Foreign Investment [Text] / Hymer Stephen H. – Cambridge : M. I. T. Press, 1976. – 253 p.
17. Vernon R. International Investment and International Trade in the Product Cycle [Text] / Vernon R. // *II Quarterly Journal of Economics.* – 1966. – 80. – P. 190-207.